

Reinhard Wessel je
inozemni predstavnik
Zaklade Konrad Adenauer
(Konrad-Adenauer-Stiftung)
u Hrvatskoj.

OD SANADERA DO KOSOR; OD MESIĆA DO JOSIPOVIĆA

NOVO UREĐENJE POLITIČKOG SUSTAVA U HRVATSKOJ U 2009. / 2010. GODINI

Reinhard Wessel

Godina 2009./2010. promijenila je politički sustav Hrvatske kao skoro nijedna druga godina u posljednjem desetljeću. Pored lokalnih, županijskih i predsjedničkih izbora zemlja je dobila i novu premijerku. U ovom će se članku objediniti političke promjene u Hrvatskoj u protekloj godini i dovesti u međusobnu vezu. Kao uvod i za razumijevanje političkog sustava pojasnit će se kontekst ustavno-pravnog položaja predsjednika države.

DOSADAŠNJI PREDSEDNICI REPUBLIKE HRVATSKE

Dva prijašnja predsjednika Republike Hrvatske, Franjo Tuđman i Stjepan („Stipe”) Mesić, na različite su načine obnašali svoju dužnost. Doba prvog predsjednika bilo je obilježeno borbom za hrvatsku neovisnost, izgradnjom demokratskih struktura i samopotvrđivanjem u ratu protiv Srba. Ovaj rat, koji Hrvati nazivaju „domovinskim ratom“, 20.000 Hrvata stajao je života. Jedna trećina hrvatskog teritorija privremeno je bila pod okupacijom JNA, odnosno pripadnika paravojnih oružanih formacija, značajan dio infrastrukture bio je uništen ili blokiran, a 250.000 Hrvata je protjerano. Nekadašnji vojni general i povjesničar Franjo Tuđman izabran je 08. travnja

1990. za prvog predsjednika Predsjedništva hrvatske republike. Ovu poziciju zadržao je do smrti 10. prosinca 1999. Njegov autokratski način vladanja i nacionalistička vanjska politika izolirali su zemlju u drugoj polovici devedesetih godina. Njegovo protekcionaštvo je prouzročilo nekoliko spektakularnih gospodarskih padova i izazvao razne korupcijske skandale. Bez obzira na negativnu sliku koju su u inozemstvu imali o njemu, predsjednik je i izvan granica stranke uživao veliki ugled u pučanstvu, a osobito u crkvenim i konzervativnim krugovima. Ratna pobjeda i uspjesi političke i gospodarske tranzicije osigurali su mu veliku potporu.

Stjepan Mesić, koji je u siječnju 2000. godine izabran za nasljednika, obilježio je prvo desetljeće novog milenija. Neki promatrači Mesića označavaju prototipom čitave jedne generacije hrvatskih političara koji su u znatnoj mjeri obilježili hrvatsku borbu za neovisnost i konsolidaciju.

Stjepan Mesić, koji je u siječnju 2000. godine izabran za nasljednika, obilježio je prvo desetljeće novog milenija. Neki promatrači Mesića označavaju prototipom čitave jedne generacije hrvatskih političara koji su u znatnoj mjeri obilježili hrvatsku borbu za neovisnost i konsolidaciju. Karakteristično za tu generaciju političara bilo je to što je, uz sve proturječnosti i padove, poticala demokratizaciju i integraciju Hrvatske u zapadnu zajednicu vrijednosti, iako su ostali primjetni tragovi njene socijalizacije u doba komunizma. Mesić, pravnik po struci, započeo je svoju političku karijeru 1966. godine kao zastupnik u Jugoslavenskom parlamentu, krajem šezdesetih priključio se pokretu „Hrvatsko proljeće“ te je zbog „kontrarevolucionarnog djelovanja“ morao izdržavati jednogodišnju zatvorsku kaznu. U proljeće 1989. je sudjelovao zajedno s Franjom Tuđmanom u osnivanju HDZ-a (konzervativna/kršćansko-demokratska Hrvatska Demokratska Zajednica) koju je napustio u svađi 1994. godine, te je osnovao vlastitu stranku, HND (Hrvatski nezavisni demokrati). Godine 1997. je pristupio HNS-u, lijevo-liberalnoj Hrvatskoj narodnoj stranci. Mesićevo ime ostat će vezano prije svega uz uspjehe tranzicijskog procesa Hrvatske.

U njegovo vrijeme zemlja se, prvo pod socijaldemokratskim, a onda od 2003. pod konzervativnim vodstvom, razvila u državu sa stabilnim demokratskim strukturama i gospodarskim uspjesima koji su u usporedbi s ostalim zemljama regije imali uzoran karakter.

U njegovo vrijeme zemlja se, prvo pod socijaldemokratskim, a onda od 2003. pod konzervativnim vodstvom razvila u državu sa stabilnim demokratskim strukturama i gospodarskim uspjesima koji su u usporedbi s ostalim zemljama regije imali uzoran karakter. Mesić je na svoj način pozitivno utjecao na odnos Hrvata prema „svojoj“ državi te popravio imidž Hrvatske u inozemstvu. Njegova stajališta u pogledu prevladavanja prošlosti su ipak problematična. Tako je do kraja svog mandata ostao ustrajan u relativiziranju i ublažavanju vremena komunizma i prije svega nehumane politike Josipa Broza Tita.¹

USTAVNOPRAVNI POLOŽAJ PREDSJEDNIKA DRŽAVE

Aktualni Ustav Republike Hrvatske počiva na tzv. „Božićnom Ustavu“ od 22. prosinca 1990. godine, koji predsjedniku države dodjeljuje opsežne zakonodavne i izvršne funkcije. Krajem 2000. godine, odnosno početkom 2001. godine, zastupnici Sabora (hrvatskog parlamenta) su izglasali presudne promjene kako bi hrvatski Ustav transformirali iz predsjedničke u parlamentarnu demokraciju. Time su zastupnici smanjili koncentraciju političke moći predsjednika; pravilo koje je bilo prilagođeno bivšem predsjedniku Franji Tuđmanu.

Drugim poglavljem Ustava Republike Hrvatske, člancima 93. do 106., jasno su definirana prava, obveze i kompetencije predsjednika države. Unatoč nekim ograničenjima, predsjedniku države u okviru ustavnih organa i dalje pripadaju relativno važne funkcije.

Unatoč nekim ograničenjima, predsjedniku države u okviru ustavnih organa i dalje pripadaju relativno važne funkcije. One se prije svega očituju u članku 93., koji predsjedniku kao ključnu zadaću nalaže „redovito i usklađeno djelovanje u smislu stabilnosti državne vlasti“ kao što je „obrana i neovisnost teritorijalne cjelovitosti“.

One se prije svega očituju u članku 93. koji predsjedniku kao ključnu zadaću nalaže „redovito i usklađeno djelovanje u smislu stabilnosti državne vlasti“ kao što je „obrana i neovisnost teritorijalne cjelovitosti“. On uz to ima i važne ovlasti u vanjskoj politici kao i u kontroli oružanih snaga i obavještajnih službi koje kontrolira zajedno s premijerom. U situacijama krize ili prijetnji

¹ Usp. Karl-Peter Schwarz, „Der letzte Tito-Verehrer“ („Posljednji Titovi obožavatelji“), u: Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ), 19. srpnja 2009., str. 8

predsjednik preuzima važne izvršne funkcije. Nadležan je za davanje ovlasti za formiranje vlade i odlučuje o raspuštanju Sabora. Ovo posljednje navedeno moguće je ukoliko državni proračun ne dobije većinu ili ukoliko parlament vladi ne izglasa povjerenje. Predsjednik je također uključen u imenovanje i opoziv veleposlanika.

Predsjednik se bira neposredno na pet godina, pri čemu je dopušten još jedan reizbor. U člancima 93., 97. i 99. Ustava predsjedniku se dodjeljuju zadaće koje su neophodno potrebne za besprijekorno funkcioniranje države. Tu se očekuju nestranačka i nepristrana stajališta predsjednika. Zbog toga predsjednik za vrijeme svog mandata mora dati ostavku na članstvo u stranci. To bi u državnompravnim smislu ponajprije odgovaralo poimanju izraza „pouvoir neutre”, i to u svom dvostrukom značenju i kao „neutralna sila” i kao „čuvar Ustava”. Takvim nalaganjem stranačko-političke suzdržljivosti tvorci hrvatskog Ustava vodili su računa o okolnosti da državni poglavar može samo onda vjerodostojno i uspješno djelovati kada nije uključen u dnevnu politiku. Samo na taj način on može trajno osigurati poštovanje i povjerenje svih parlamentarnih stranaka koji su mu potrebni kako bi za vrijeme ustavnih kriza mogao donositi odluke koje će sve političke i društvene snage prihvatiti i poštivati u jednakoj mjeri. S druge strane, mnoge zadaće i obveze predsjednika upravo prisiljavaju na to da se odrekne svoje funkcije suca i da se stavi na nečiju stranu. Stjepan Mesić se čak uključivao u političku raspravu o nevažnim temama vanjske i unutarnje politike, o čemu su mediji rado i redovito izvještavali. Na taj je način redovito uspijevao preduhitriti oporbu koja je zapravo zadužena za kritiziranje vlade.

POLITIČKA GODINA 2009. U HRVATSKOJ

Prvi bitni politički događaj za Hrvatsku u 2009. godini bili su lokalni izbori 17. i 31. svibnja 2009. godine. Ovi izbori ocijenjeni su kao važan test raspoloženja za aktualnu koalicijsku vladu u sredini njene legislature. Pri tome je najjača politička snaga Hrvatske, konzervativno-demokršćanski HDZ, uspjela dalje izgraditi svoju poziciju moći.

Osim Istre i krajnjeg sjevera zemlje sve je u međuvremenu „hadezeovski plavo”. Već u prvom izbornom krugu HDZ je osvojio sedam županija. Sljedećih šest sljedilo je u drugom izbornom krugu, a dvije ostale županije osvojile su partnerske stranke. U 16 županija HDZ će biti uključen u koalicije.

Osim Istre i krajnjeg sjevera zemlje sve je u međuvremenu „hadezeovski plavo”. Već u prvom izbornom krugu HDZ je osvojio sedam županija. Sljedećih šest sljedilo je u drugom izbornom krugu, a dvije ostale županije osvojile su partnerske stranke. U 16 županija HDZ će biti uključen u koalicije. U usporedbi s parlamentarnim izborima krajem 2007. godine uspio je čak dobiti nekoliko postotaka – ako se pribroje rezultati koalicijskih stranaka. Međutim, nije uspio postići bitne uspjehe u najvećim gradovima, budući da je u njima većim dijelom SDP uspio osvojiti glasove.

Izbori su, osim nekoliko primjedbi, protekli bez smetnji. Kao što se moglo očekivati, u središtu pozornosti javnosti bila su sučeljavanja gradonačelničkih kandidata velikih gradova, pri čemu se više izvještavalo i raspravljalo o njima osobno i njihovim preferencijama nego o stranačko-političkim programima ili konfliktima. Uspjeh vladajućih stranaka je bio svakako začuđujuć, budući da su se u to vrijeme jasno osjećale posljedice gospodarske i financijske krize. Prema ocjeni građana ova je kriza bila na uvjerljivom prvom mjestu, još ispred graničnog konflikta sa Slovenijom. Lokalni izbori, međutim, nisu pokrenuli političku raspravu o njihovim posljedicama, a nije bilo ni drugih tema o kojima bi se kontroverzno diskutiralo u izbornoj kampanji.

Financijska i gospodarska kriza pretvorila je gospodarski rast Hrvatske s nekadašnjih četiri do šest posto godišnje u gospodarski pad od preko sedam posto. Nezaposlenost bi u proljeće mogla porasti sa oko trenutnih 15 posto na skoro 20 posto. Također je drastično pao broj važnih inozemnih investicija.

Financijska i gospodarska kriza pretvorila je godišnji gospodarski rast Hrvatske s nekadašnjih četiri do šest posto u gospodarski pad od preko sedam posto. Nezaposlenost bi u proljeće mogla porasti sa oko trenutnih 15 posto na skoro 20 posto. Važne inozemne investicije su također drastično opale. Državni dug se u posljednjih deset godina učetverostručio te je krajem 2009. godine iznosio skoro 45 milijardi eura, a time više od 100 posto hrvatskog nominalnog bruto nacionalnog proizvoda.

U krizi su strukturni nedostaci hrvatskog gospodarstva i njegova nedostatna konkurentnost postali očigledni. Pokazalo se sada da prijašnje vlade nisu provodile održive gospodarske reforme. Socijalističko samoupravljanje je, doduše, ukinuto, ali su novi vlasnici iskoristili fazu privatizacije devedesetih godina posljednjeg desetljeća kako bi spriječili odlučujuće reforme. Treba sačekati i vidjeti hoće li vlada u ovim kriznim vremenima pronaći snagu za

provođenje strukturnih reformi u zdravstvenom i mirovinskom sustavu te za smanjenje troškova javne uprave.

Može se ocijeniti pozitivnim to što se Hrvatska narodna banka do sada suprotstavljala svim – i političkim – pokušajima utjecaja kako bi se državni financijski problemi ublažili ciljanom devalvacijom državne valute i s njom povezanom inflacijom.

Može se ocijeniti pozitivnim to što se Hrvatska narodna banka do sada suprotstavljala svim – i političkim – pokušajima utjecaja kako bi se državni financijski problemi ublažili ciljanom devalvacijom državne valute i s njom povezanom inflacijom. U odnosu na dolar i euro uspjela je održati konstantan tečaj, a inflaciju koja je inače iznad razine euro-zone spustiti na manje od jedan posto. Inozemno zaduženje je, zahvaljujući između ostalog suzdržavanju građana od kupovine, također lagano u opadanju. Tračak nade daje tradicionalno važan sektor turizma. Privremeni rezultati pokazuju da je broj turista, doduše, lagano opao, ali su zato ostali duže vremena. Može se zaključiti da ostaje ipak mali minus u prihodima, čime su pogođeni prvenstveno turistički sektori s višim cijenama.

Četiri tjedna nakon lokalnih izbora 1. srpnja 2009., dugogodišnji premijer dr. Ivo Sanader odstupio je sa svih političkih dužnosti. Ovaj korak je u potpunosti iznenadio i prijatelje i protivnike. Njegove posredne i neposredne posljedice osjećaju se i danas. Razlozi za odstupanje s vlasti nisu do danas jasni. Sanader se, doduše, izrazio da je imao osjećaj da ga je Europska unija u graničnom sporu sa Slovenijom ostavila na cjedilu te da je htio dati znak upozorenja. Mora se posumnjati u ovo obrazloženje, s obzirom na to da je ubrzo nakon toga njegova nasljednica postigla dogovor sa susjednom zemljom.

Koliko god bio spektakularan Sanaderov odlazak s političke scene, toliko je fulminantan bio start njegove nasljednice. Već 4. srpnja 2009. gotovo deset tisuća izaslanika HDZ-a izabrali su u Zagrebu aktualnu premijerku i zamjenicu predsjednika stranke, Jadranku Kosor, za predsjednicu HDZ-a i kandidatkinju za funkciju premijera. Budući da je uspjela pridobiti koalicijske partnere, predsjednik Mesić joj je nedugo nakon toga povjerio sastavljanje vlade. Uspjela je formirati vladu prije sredine srpnja 2009.; suglasnost Sabora je uslijedila sredinom srpnja. Pri tom se Kosor ograničila na marginalne izmjene članova vlade te se najprije posvetila najvećem problemu, donošenju rebalansa državnog proračuna.

Mnogi politički promatrači tada su Jadranku Kosor smatrali marionetom starog vodećeg kadra HDZ-a i prognozirali joj najviše pola godine do povlačenja odnosno do određivanja novih izbora. U narednom periodu je ipak uspjela ovladati financijskim problemima i pozicionirati se unutar stranke.

Mnogi politički promatrači tada su Jadranku Kosor smatrali marionetom starog vodećeg kadra HDZ-a i prognozirali joj najviše pola godine do povlačenja odnosno do određivanja novih izbora. U narednom periodu je ipak uspjela ovladati financijskim problemima i pozicionirati se unutar stranke. Unatoč protivljenju sindikata postigla je smanjenje državnih rashoda za oko 35 milijuna eura i znatno povećanje poreza: stopa poreza na dodanu vrijednost je porasla za jedan posto - na 23 posto. Uz to svaki porezni obveznik na dohodak mora – ovisno o prihodima – dodatno odvojiti do četiri posto svog poreza na dohodak. Ovaj „krizni porez” je, doduše, ograničen do kraja 2010. godine. Pomoću dodatnih prihoda trebalo bi se ograničiti podizanje kredita za aktualni državni proračun na otprilike 16,4 milijardi eura, a zaduženje države od 2,8 posto nominalnog bruto domaćeg proizvoda držati ispod „mastihtske granice” od tri posto.

Osim toga postignuta je suglasnost oko donošenja sporazuma o mandatu za sastavljanje i izbor suda koji bi u graničnom sporu sa Slovenijom donio za obje strane obvezujuću odluku. Sporazum su potpisali 4. studenog 2009. predsjednici Vlada Hrvatske i Slovenije u nazočnosti aktualnog predsjedatelja Europskog vijeća Reinfeldta. Sud koji je dogovoren tim sporazumom sada treba odrediti tijek slovenske granice na moru i kopnu kao i pristup zemlje međunarodnim vodama te korištenje relevantnih morskih područja. Pri tom bi se kod primjene trebao voditi različitim načelima. Dok za određivanje granice na moru i kopnu trebaju biti presudna „Pravila i načela međunarodnog prava”, za povezivanje Slovenije sa otvorenim morem i za korištenje resursa Jadrana treba primijeniti i „načelo dobrosusjedskih odnosa”. U međuvremenu je Hrvatski sabor ratificirao sporazum. U Sloveniji se međutim raspravlja o tome da li je za ratifikaciju sporazuma u parlamentu potrebna dvotrećinska većina i ne bi li se umjesto toga, ili kao dopuna trebao održati referendum.

Unatoč ovom sporazumu Slovenija i dalje otežava pristupne pregovore Hrvatske sa Europskom unijom. Krajem prosinca Hrvatska je, doduše, mogla uspješno zatvoriti 17 od 33 poglavlja, Slovenija je, međutim, spriječila

otvaranje tri poglavlja, bez navođenja konkretnih razloga.

Unatoč ovom sporazumu Slovenija i dalje otežava pristupne pregovore Hrvatske sa Europskom unijom. Krajem prosinca Hrvatska je, doduše, mogla uspješno zatvoriti 17 od 33 poglavlja, Slovenija je, međutim, spriječila otvaranje tri poglavlja, bez navođenja konkretnih razloga. Trenutačno su u tijeku pregovori o daljnjih devet poglavlja. U međuvremenu je Europska komisija donijela odluku o sastavljanju radne skupine koja već sada treba formulirati Ugovor o pristupanju. Zbog slovenskog taktiziranja pristupni pregovori će biti završeni najranije sredinom 2010. godine. Pri tome se ne mogu isključiti odugovlačenja, budući da dva područja, pravosuđe i privatizacija, koja važe kao osobito osjetljiva mogu skrivati još iznenađenja. Ukoliko se ona savladaju, Hrvatska bi mogla pristupiti Europskoj uniji najranije u prvoj polovici 2012. godine. Preduvjet za to je da sve članice Europske unije prihvate postignuti Ugovor o pristupanju. U slučaju Slovenije to je upitno utoliko ukoliko Ugovor postane predmetom referenduma. Kako se tamo odgovarajuće zapreke mogu lako svladati, ovu vjerojatnost ne treba podcijeniti.

Ovaj konflikt je zasjenio veliki vanjskopolitički uspjeh Hrvatske: 4. travnja 2009. godine država je zajedno sa Albanijom primljena u NATO. Time su se ostvarili višegodišnji naponi za stabilizaciju vanjskopolitičke i sigurnosne situacije u jugoistočnoj Europi. Nju se, s obzirom na neriješen odnos Srbije prema Zapadu i EU - integraciji, na zaoštavanje oko pitanja Kosova, kao i na krhku situaciju u susjednoj Bosni i Hercegovini u sigurnosnopolitičkom pogledu još uvijek smatra krhkom. Pristupanje NATO savezu oslobodilo je zemlju nekih briga. Aktualna hrvatska vlada od samog je početka jasno pokazala da je spremna ovaj dobitak na sigurnosti dopuniti preuzimanjem odgovornosti u međunarodnoj politici. Posljednjih deset godina zemlja je također i s vojnicima sudjelovala u svim većim međunarodnim vojnim misijama UN-a. S 300 vojnika zemlja trenutačno ima relativno velik kontingent u okviru operacije ISAF u Afganistanu. Međutim, prilagođavanje struktura Oružanih snaga Republike Hrvatske (OSRH) standardima NATO-a bit će moguće završiti najranije 2015. godine.

Paralelno s tim, najveća vladajuća stranka, HDZ, prošla je u jesen i zimu 2009. godine veliku krizu. Sa stupanjem na dužnost nove premijerke počeli su se nizati medijska izvješća o slučajevima korupcije u koje su bili upleteni političari, poduzetnici, menadžeri javnih poduzeća, sveučilišni profesori i diplomati. Slučajevi su se odnosili između ostalih na Ministarstvo obrane,

Fond za privatizaciju, na HEP - opskrbljivača električnom energijom, državnu željeznicu, na Podravku - državi blisku tvornicu prehrambenih proizvoda, na graditelja i koncesionara autocesta HAC, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, veleposlanstvo u Libiji i Hrvatsku poštansku banku (HPB) u vlasništvu države.² Najmanje tri aktualna ili bivša HDZ-ova ministra su se našla u unakrsnoj vatri. Ministar gospodarstva je napustio svoju poziciju nakon što je u poduzeću, koje je u državnom suvlasništvu, otkrivena prijevarena s dionicama. Ministru prometa i infrastrukture Kalmeti se predbacuje da je zapostavio svoje političke obveze nadzora prilikom dodjeljivanja poslova za izgradnju autocesta. Ovog političara je povezivala posebna bliskost s bivšim premijerom Sanaderom, zbog čega je on sam morao davati neka objašnjenja. Početkom prosinca 2009. godine Sanader je krenuo u ofenzivu i pokušao svoju nasljednicu potaknuti na to da ograniči aktualne istrage protiv njega te je najavio kako se želi vratiti u politiku. Situacija je eskalirala kada je Sanader početkom 2010. godine priopćio da će ponovno aktivirati svoj mandat u Saboru i da želi igrati aktivnu ulogu kao počasni predsjednik HDZ-a. Ove su izjave veći dio HDZ-ovog predsjedništva i predsjednica shvatili kao objavu rata. Predsjedništvo stranke je sljedećeg dana uz veliku većinu isključilo iz stranke svog počasnog predsjednika zbog ponašanja koje šteti stranci. Time je borba za vlast, koja pokazuje zapanjujuće paralele u povijesti HDZ-a, dostigla vrhunac. Sam Sanader se pod sličnim dramatičnim okolnostima 2000. godine kao Tuđmanov nasljednik postavio na čelo stranke, oslobodio je stranku desnokostremističkog nasljeđa i izveo je na put koji još i danas određuje njeno političko samopojmanje: unutarnja demokratizacija, a vani integracija u NATO i EU. Umrežavanja koja su nastala za vrijeme rata ipak nije dirao. Ove zadaće sada mora obaviti njegova nasljednica.

PREDSJEDNIČKI IZBORI U HRVATSKOJ

Uoči predsjedničkih izbora u konzervativnom taboru nije se mogao postići dogovor oko jednog kandidata, pa je tako u utrku ušlo pet konzervativnih kandidata.

Uoči predsjedničkih izbora u konzervativnom taboru nije se mogao postići dogovor oko jednog kandidata, pa je tako u utrku ušlo pet konzervativnih kandidata. Lijeve stranke su se ograničile na dva kandidata. Predizborna kampanja za predsjedničke izbore započela je neobično rano, točno šest mjeseci prije izbora. Povod je bila potpuno iznenadna Sanaderova ostavka 1.

² | Usp.: Karl-Peter Schwarz, „Kroatien: Unter Beobachtung“, u: Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ), 04. siječnja 2010., str. 8.

srpnja 2009. godine. Sanader je na nedugo nakon toga održanom Općem saboru stranke najavio da će u utrkama za predsjednika učiti dugogodišnji šef Kluba zastupnika HDZ-a, dr. Andrija Hebrang. Ovu najavu je stranka primila više suzdržano, budući da joj nije prethodilo unutarstranačko glasovanje i zato što su tom kandidatu zbog njegovog desnog, konzervativnog opredjeljenja davane vrlo male šanse za pobjedu. Socijaldemokratski SDP je nekoliko tjedana poslije izabrao prof. dr. Ivu Josipovića za svog kandidata. U nastavku je svoju kandidaturu najavilo još skoro dvadeset osoba. Pored nekoliko nepoznatih imena svoju kandidaturu su prijavili i razni „disidenti” dviju najvećih stranaka, HDZ-a i SDP-a. Najpoznatiji predstavnici su bili HDZ-ov ministar obrazovanja do srpnja 2009., Primorac i dugogodišnji predsjednik Hrvatske gospodarske komore i poduzetnik Nadan Vidošević koji je također bio član HDZ-a.

Od prvobitnih gotovo dvadeset kandidata Izborna komisija je 18. studenog 2009. priznala dvanaest, jer su samo oni u roku uspjeli sakupiti 10.000 potpisa. Na izbornim listićima su na koncu bili SDP-ov kandidat Josipović, „neovisni” Milan Bandić i Nadan Vidošević, HDZ-ov kandidat Andrija Hebrang, „neovisni” Dragan Primorac, Vesna Pusić (lijevi liberalni HNS), Damir Kajin iz Istarskog demokratskog sabora (IDS), Slavko Vukšić (Hrvatski demokratski savez Slavonije i Baranje – HDSSB), kao i neovisni kandidati Vesna Škare-Ožbolt, Josip Jurčević, Boris Mikšić i Miroslav Tuđman, jedan od sinova prvog hrvatskog predsjednika.

Sukladno tome, odlučujuće pitanje prvog kruga izbora bilo je tko će pored službenog kandidata SDP-a (koji je osvojio 32,4% glasova) učiti u drugi izborni krug. Pošto su se kandidati centra i desnog centra sami paralizirali, na koncu su se sučelila dva socijaldemokrata.

Sukladno tome, odlučujuće pitanje prvog kruga izbora bilo je tko će pored službenog kandidata SDP-a (koji je osvojio 32,4% glasova) učiti u drugi izborni krug. Pošto su se kandidati centra i desnog centra sami paralizirali, na koncu su se sučelila dva socijaldemokrata. Uz Ivu Josipovića to je bio upravo iz stranke isključeni zagrebački gradonačelnik Milan Bandić. Potonjem je u 1. krugu bilo dovoljno 14,8 posto glasova kako bi se kvalificirao za drugi krug. Da su birači oba kandidata percipirali kao alternativu bilo je zbog njihove različite karijere, različitog držanja i karaktera. S jedne strane se Josipović prezentirao kao živjajan, susretljiv i konsenzusu sklon profesor prava. Ali njemu su nedostajale karizma i energija. Milan Bandić je s druge strane utjelovljavao, doduše, više karizme u svojoj bliskosti narodu i svom

sportskom i radišnom ponašanju, iako ga već nekoliko godina prate uporni, ali nedokazani prigovori za korupciju.

Josipović je svoju izbornu kampanju koja bi mogla stajati oko 1,4 milijuna eura³ prilagodio temi „Istina i jasnoća”. Time je posredno ciljao kako na aktualnim korupcijskim skandalima potresenu vladu desnog centra kao i izravno na svog protivnika. Uz znatne materijalne izdatke Bandić je u posljednja dva tjedna predizborne kampanje pokušavao pridobiti birače i izvan vlastitog biračkog tijela. Njegova taktika je bila predstavljanje sebe kao kandidata „svih” Hrvata i stigmatiziranje njegovog protivnika Josipovića kao partijskog kadra SDP-a i „crvenu opasnost”. Ova razmišljanja ipak nisu dovela do željenog rezultata. Tako je izostala izborna kampanja između dva politička tabora. Bandić je, ipak, prije svega od Hrvata u dijaspori, od kojih mnogi žive u Bosni i Hercegovini⁴ (Bandićevoj domovini) uspio osigurati znatno više glasova nego njegov protivnik. U svim drugim regijama Hrvatske, prije svega na gospodarski uspješnom sjeveru, prihvaćenost Josipovića bila je znatno veća. Osim toga, mnogi Hrvati su imali osjećaj da akademski utemeljeno obrazovanje u kombinaciji sa iskustvom u Saboru jednog kandidata bolje kvalificiraju nego vršenje dužnosti gradonačelnika u Zagrebu. Čak u svom „vlastitom“ gradu Bandić nije uspio dobiti više od 37 posto glasova. Tako je Josipović bez većih napora uspio dobiti izbore. U drugom izbornom krugu 10. siječnja osvojio je 60,29 posto glasova i tako Milana Bandića jasno potisnuo na drugo mjesto.

Konzervativna vladajuća koalicija morat će se sada u „kvazi-kohabitaciji” suočiti s „lijevim” predsjednikom. To je ustvari ponovljeno izdanje političke konstelacije kakva postoji već od 2003. godine kada je tada novoizabrana konzervativna vlada naišla na lijevog odnosno lijevoliberalnog predsjednika države.

Konzervativna vladajuća koalicija morat će se sada u „kvazi-kohabitaciji” suočiti s „lijevim” predsjednikom. To je ustvari ponovljeno izdanje političke konstelacije kakva postoji već od 2003. godine kada je tada novoizabrana konzervativna vlada naišla na lijevog odnosno lijevoliberalnog predsjednika države. SDP i njen predsjednik Milanović će sada profitirati od pobjede na izborima. Osim toga su se konflikti oko osobe predsjednika i njegovog stila

³ | Brojke o izdacima u predizornoj kampanji počivaju na procjenama hrvatskog odjela Transparency Internationala i GONG-a, hrvatske nevladine udruge koja se prije svega usredotočuje na promatranje predizborne kampanje i na nadgledanje regularnog tijeka izbora. Budući da država kandidatima za potrebe predizborne kampanje na raspolaganje stavlja samo 35.000 eura, ostaje otvoreno pitanje kako su oba kandidata uspjela financirati izdatke za predizborne kampanje.

⁴ | Tamo živi oko 800.000 Hrvata od kojih otprilike polovica ima (i) hrvatsku putovnicu koja im daje pravo sudjelovanja na svim izborima u Hrvatskoj – vječna tema unutarnje rasprave u Hrvatskoj.

rukovođenja koji su u stranci trajali više od godinu dana djelomice stišali. Razlog tome bio je neriješen konflikt s Milanom Bandićem. Njegovim isključivanjem iz stranke i porazom na izborima ovaj problem je zasad uklonjen. Sada se konflikt premješta na razinu grada Zagreba i na Gradsko vijeće. Od tamo će SDP pokušati dalje izolirati svog otpadnika tako što će pokušati potkopati njegovu bazu moći. Kako će se gradonačelnik moći izvući iz ove bezizlazne situacije, nejasno je. Možda će se uz pomoć frustriranih drugova iz SDP-a odvažiti na osnivanje nove stranke. Slično se može konstatirati i kod HDZ-a, iako s drugim predznakom. Stranka je, doduše, izgubila izbore, njena predsjednica i premijerka je, međutim, ipak uspjela ojačati svoju poziciju moći u stranci i vladi dosljednim suzbijanjem korupcije i potiskivanjem unutarstranačkih protivnika. Oporbi bi ovo trebao biti znak da se na sljedećim izborima mogu postići bolji rezultati samo većim jedinstvom.

IZGLEDI

Do sljedećih izbora u Hrvatskoj ostalo je nešto više od godine i pol. Uzmu li se u obzir trenutačni rezultati anketa⁵, najveća oporbena stranka SDP dobit će oko 30 posto, a vladajuća stranka HDZ oko 24 posto glasova. Najveća prednost aktualne premijerke je velika omiljenost među pučanstvom. U anketama je prestigla Stjepana Mesića koji je dugo vremena vodio i tako postigla rezultat o kojem je njen prethodnik Sanader mogao samo sanjati. Glavni razlog za ovu popularnost je prije svega njeno odlučno držanje u borbi protiv korupcije koje se smatra izrazito učinkovitim. Pritom joj ide u prilog promjena raspoloženja u pučanstvu; prošla su vremena u kojima su korupcija, nepotizam i političke veze bili prihvaćeni kao normalni, neminovni i neizbježni. Hoće li hrvatska premijerka moći održati ili čak povećati svoju popularnost, ovisit će o tome hoće li moći konsolidirati svoju stranku, uspješno završiti pristupanje Europskoj uniji te savladati posljedice gospodarske i financijske krize. Narednih mjeseci će se morati donijeti usmjeravajuće odluke.

Članak je završen 18. siječnja 2010. godine.

⁵ | Usp. *Promocija Plus, Press objava, Zagreb 06. siječnja 2010.*